

БАҲОДИР ХУДОЙБЕРГАНОВ

ЛАФЗ

Роман

ТОШКЕНТ
«YANGI NASHR»
2019

УЎК: 821.512.133-3
84(5Ў)7
X-87

Худойберганов, Баходир

Лафз/Б. Худойберганов. – Тошкент: «Yangi nashr»,
2019. – 352 б.

КБК 84(5Ў)7

ISBN-978-9943-22-152-9

Лафз – халқимизга хос бўлган юксак қадрият. Инсон лафзи билан бутун. Ушбу романда миллатимизнинг ажойиб қадриятлари, қадимдан сақланиб келаётган анъана ва удумлари қаламга олинган. Ёзувчи ўз лафзида турмаслик бошга фалокат олиб келиши мумкинлигини ички бир дард билан тасвирлайди. Адиб ўз асарида халқимизнинг ўзига хос фазилатларини образлар тимсолида очиб берар экан, ўлмас қадриятимизни фахр-ифтихор билан тилга олади. Лафз – юксак ғурур тимсоли. Ўз лафзида турмаслик эса номардликдан нишона. Асарда мана шу ҳар иккала ҳолат ҳам ранг-баранг бўёқларда акс эттирилган. Истиқлол туфайли юртдошларимизнинг қалбига ғурур, покиза иймон, миллийлик, меҳр-оқибат ва инсонийлик туйғулари қайтди. Бунга «Лафз» романини ўқиб яна бир карра ишонч ҳосил қилишингиз мумкин. Айниқса романдаги оғриқли айрилиқнинг аччиқ дамлари, ёшлиқнинг завқли, ғайратли дақиқалари китобхонни ўйлашга мажбур этади.

ISBN-978-9943-22-152-9

© «Sharq» NMAK, 2007

© «Yangi nashr», 2014

© «Yangi nashr», 2019

Ҳаёт – мушоҳадалар майдони! Инсон дунёга келар экан, кундан-кунга куч-қувватга тўлиб, етуклик сари интилади. Вояга етиб тошни талқон қиладиган пайтда унга ҳаёт тажрибаси-ю, ақл-заковат етишмайди. У кексайиб ақл-заковат ҳамда ҳаёт тажрибаларига маълум маънода эришганида эса ундаги куч-қудрат орқага чекинган бўлади. Камдан-кам одамларгагина ақл-заковат у, куч-қудрат бир вақтда берилади. Бундай одамлар ўзларидан ўлмас бир мерос қолдирадилар-ки, кейинги авлодлар асрлар мобайнида ундан фойдаланадилар. Ким бўлишидан қаъти назар, вақти келиб ўзи босиб ўтган ҳаёт йўлига бир назар ташлашга мажбур. Шунда кимдир орқасида баҳайбат музликларни-ю, поёни йўқ чўлни кўриб ўзидан-ўзи нафратланиб ўксиса, яна кимлардир орқасидаги бепоён боғу роғларни кўриб ўз ҳаётидан мамнун ғурурланиб қўяди. Мен ҳар бир китобхон ўзи босиб ўтган ҳаёт йўлига тез-тез назар ташлашини, ҳар бир назар ташлаганида орқасида бир навниҳол униб куч-қувватга тўлаётганини, вақт ўтган сари навниҳоллар кўпайиб бепоён боғу роғларга айланиб бораётганлигини кўриб ажиб бир роҳат оғушида эзгулик ва яхшилик сари бутун вужуди билан интилишини истаб қоламан.

Муаллиф

БИРИНЧИ ҚИСМ

Ярим тун. Ҳаво дим. Фир этган шабада йўк. Юлдузлар чарақлаган осмонда оппоқ гардишли ой сузиб юрибди. Жимжитлик ҳукмрон бўлган бу шаҳарнинг аҳолиси осуда уйкуда. Кўп қаватли уйларни оралаб бораётган одам мана шу сокинликни бузишга қарор қилгандай шахдам қадам ташларди. Новча, кенг елкали йўловчи кетаётган йўлида бир зум тўхтаб, осмонда узоқ-узоқларга узилиб тушган юлдуз томон қараб турди-да, яна ўз йўлида давом этди. Йигит кўп юрмай баланд қаватли уйларнинг бирига кирди. У ҳорғин қадамлар билан зинапояни бир-бир босиб иккинчи қаватга кўтарилди ва чўнтагидан калитини олиб эшикни очди. Уйдаги дим ҳаво йигитнинг юзига урилди. Шу заҳоти унинг юзи тундлашиб, чап кўкрагини кўли билан сиққанича ётоқхонага кириб деразани очиб юборди. Хонага тоза ҳаво оқими кириб келди. Ўрин солишга эринган йигит ўзини юмшоқ ўриндикка отди ва орадан кўп ўтмай қаттиқ уйкуга кетди.

* * *

Телефон жиринглашидан уйғониб кетган йигит эринибгина ўрнидан турди-да, бориб гўшакни кўтарди.

– Алло, эшитаман.

– Пахтаобод қишлоғидан кўнғироқ қилишяпти, – телефон тармоғи ходимасининг товуши эшитилди. – Бир пас кутинг. Ҳозир улайман.

Кўп ўтмай телефоннинг нариги томонидан:

– Алло, Азизжонмисан? Бу, мен – холангман, – деган товуш эшитилди.

– Ҳа, менман. Ассалому алайкум.

– Ваалайкум ассалом. Яхши юрибсанми? Тинчмисан?

– Худога шукр. Ўзларингиз соғ-саломат юрибсизларми?

Келинингиз, болалар яхши етиб боришдими?

– Ҳаммаси яхши. Келиндан, болаларингдан хавотир олма, яхши етиб келишди. Кеча келин болаларини олиб она-синикига меҳмонга кетувди. Сен ўзинг қишлоққа бир кунга бўлса-да, келиб кетмасанг бўлмаяпти.

– Тинчликми? Нима бўлди?

– Тинчлик, тинчлик. Гулбаҳор холанг ёнингга – шаҳарга кўчиб бормоқчи. Шунинг маслаҳатини қилмоқчи эдик.

– Майли, яқин кунлар ичида етиб бораман.

– Икки-уч кунда етиб кел!

– Хўп бўлади!

– Қолган гапларни келганингдан кейин бафуржа гаплашармиз. Соғлиқда кўришгунча хайр.

– Сизлар ҳам соғ бўлинглар, хайр!

Азизжон гўшакни жойига қўйиб ўрнига келиб ётди.

«Холам нега кўчиб келмоқчи? Тинчликмикин?» Унинг миясини ҳар хил ўйлар кемира бошлади. У шифтга маъносиз тикилганча анча ётди.

* * *

Орадан икки кун ўтиб, қишлоққа келган Азизжон тўғри холасининг ишхонасига йўл олди. Икки қаватли бинонинг кираверишида ўтирган милиция ходими, «Хўш, хизмат ука!» деб ундан сўради.

– Менга терговчи Алишерова керак эди, – деди Азизжон.

– Қандай иш билан келдингиз?

– Мен укаси бўламан. Тошкентдан келган эдим. Кўриб кетмоқчиман.

Милиция ходими телефон гўшагини кўтариб рақамларни терди.

– Сизни укангиз сўраяпти. Тошкентдан келган экан. Хўп бўлади! Хўп... – деган милиция ходими гўшакни жойига қўйиб, йигитга юзланди, – хоналарини биласизми?

– Биладан!

У терговчи хонасига кириши билан тўладан келган, хушбичим аёл ўтирган ўрнидан турди: – Кел ука! Хуш келибсан!

– Хушвақт бўлинг!

– Қани, марҳамат, ўтир ука! – Азизжонга жой кўрсатиб, унинг ёнига ўтирди.

Улар ҳол-аҳвол сўрашиб бўлишгач, аёлнинг юзи жиддий тус олди:

– Энди Гулбаҳор холангни ўзинг билан кўчириб олиб кетмасанг бўлмайди. Ҳозир унинг оилавий аҳволи оғир.

– Очиғини айтаверинг, нима бўлди, Меҳрибон хола? – деди таажжубланган Азизжон.

– Холангнинг ўғли ичкиликка берилиб кетди! Ҳеч қаерда ишламаслигини биласан-ку! У кейинги вақтларда уйдаги нарсаларни сотиб, ича бошлади. Онаси қаршилик қилса, онасига ҳам кўл кўтарадиган одат чиқарди.

– Сиз тартибга чақирмадингизми?

– Онасининг гапига қулоқ солмаган, менинг айтганимни қилармиди? Кўрқармикин деб, уч-тўрт кун қаматиб ҳам кўрдим. Фойдаси бўлмади. Бунинг қилмишларидан менинг ҳам бошим эгилиб қолди. Кейинги пайтларда одамлардан уялганимдан кўчада бошимни кўтариб юролмайдиган бўлиб қолдим.

– Ундай бўлса, мен нима қилишим керак?!

– Энди, холангни ўзинг билан олиб кетиб, шаҳардан арзонроқ уй топиб бер! Кейин кўчириб кетарсан. Ҳозир сен бекатдаги таксилардан бирини гаплашиб олиб кел. Шунгача мен прокурордан рухсат сўраб кўраман. Агар рухсат берсалар, Гулбаҳор холанг билан гаплашиб келамиз.

– Хўп бўлади, – дея Азизжон терговчи хонасини тарк этди.

* * *

Азизжон холаси билан Пахтаобод қишлоғидан автобусга ўтириб Тошкентга етиб келди. Икковлон уч ой мобайнида уй излаб, мўлжалдаги бир уйни топишди.

– Энди мен қишлоқдан нарсаларимни кўчириб олиб келишим керак, – деди юзини ажин босган олтмиш ёшларга бориб қолган хола.

– Уй эгасининг «Мабодо, уйга харидор топилиб қолса, сотиб юбораман», дегани эсингиздами? Шунинг учун уйга

икки юз минг бериб, эгалик қилиб қўйсак яхши бўларди, – деди Азизжон нима дедингиз, дегандек холага тикилиб. – Кейин тўғри кўчиб келаверардингиз!

– Сотса сотар. Сотиладиган уй кўп-ку, ука! Бу уй бўлма-са, Валяникини оламиз. Уники ҳам ёмон эмас. Қолаверса, укам Фарҳоднинг иккита уйи бор. Битта уйи бўш турибди. «Бўш турган уйимнинг калитини бериб тураман, уй олгунингизча тураверасиз», деганди.

– Ўзингиз биласиз, Гулбаҳор хола.

– Мен эртага эрталаб қишлоққа қайтаман. Худо хоҳласа, бир ҳафта ичида кўч-кўронимни йиғиштириб олиб келаман, – дея гапга якун ясади Гулбаҳор хола.

* * *

Оқ-сарикдан келган, новча, кўхликкина келинчак ётоқхонадаги юмшоқ ўриндикда ётганча ўксиб-ўксиб йиғляпти.

Келинчакнинг ёнига келиб ўтирган йигит:

– Нега йиғляпсан, Малика? – дея унинг сочини силаб эркалади.

– Мен ҳам одамга ўхшаб яшашни хоҳлайман, – деди йигитнинг қўлини силтаб ташлаган келинчак.

– Нима етмаяпти сенга? Ўқийман дединг, беш йил ўқитдим. Олий маълумотли бўлдинг. Бола тарбиясини жияним елкасига олди. Бечора қиз сени ўқисин деб, тўққизинчи ўнинчи синфни тугатмай мактабдан қолиб кетди.

– Билардим шуларни юзимга солишингизни, юзимга соладиган бўлсангиз ўқитманг эди! – зарда қилди келинчак.

– Нега зарда қиласан? Мана, уй ҳам олдик. Худога шукр, ҳозир ҳеч кимдан кам жойимиз йўқ-ку! – деди Азизжон очик кўнгиллик билан.

– Укангиз сизнинг ёрдамингиз билан ўқиб одам бўлиб кетди. Уйи бизникидан катта, бойлигининг ҳисоби йўқ. Бизлар шу тор уйда қачонгача тикилиб яшаймиз?

– Дадам раҳматли ўтиб кетганларидан кейин уйда болаларнинг каттаси мен бўлганлигим учун ҳам ота ўрнида ота

бўлиб қолдим. Тушунсанг-чи, ахир! Сенингча, укаларимдан қўлимдан келадиган ёрдамимни ҳам аяшим керакмиди? Қолаверса, укангнинг ҳам ўқишига ёрдам берганман-ку!

– Уни бўлмағур ўқишга киритгансиз!

– Бўлмағур ўқиш ҳам бўларканми?

– Бўлади!

– Мен ўз бурчимни виждонимга бўйсунган ҳолда бажара-япман. Бироз сабр қил, Малика, Худо хоҳласа ҳаммасига эришамиз. Шошма-шошарлик қилиб, жинойт оламига қараб кетишим керакми, энди?

– Сиз ҳам мундоқ ўйланг-да, ахир! Одамлар қандай қилиб пул топишяпти? Уч-тўрт қават уй, қўша-қўша машинани қайси пулларига олишяпти?

– Шошма, Малика, шошма!.. Ҳаммасига аста-секин эришамиз!

– Сиз топган-тутганингизни қариндошларигизга бераверсангиз, қачон биримиз икки бўлади?!

– Сен мени тўғри тушун, Малика! Ҳозир укаларимнинг ҳеч қайсисига ҳеч нарса бераётганим йўқ-ку? Дадамиздан ёш қолган укаларимга йўл-йўриқ кўрсатиб, қўлимдан келадиган ёрдамни бермасам, виждон азобида қолардим! Сен нега шу оддий ҳақиқатни тушунишни хоҳламайсан?! Қолаверса, ҳозир укаларимдан ёрдам сўрасам, қўлидан келганича ёрдам беришларини биламан. Лекин ҳозир биз кўпам ёрдамга муҳтож эмасмиз.

– Мен ота-онам, ака-укам, опа-сингилларимга бирор нарса қилиб берганим йўқ. Сиз бўлса доим укаларим, укаларим, дейсиз.

– Нима қил дейсан? Ота-онангнинг олдини кесиб ўтмаган бўлсам. Келишса, бошимга кўтариб ҳурматини ўрнига қўйсам. Бошқа яна нима қилишим керак? Сендан катта акаларинг, опаларинг ҳам бор-ку! Улар сендан ортиқ ота-онангга нима қилиб беришяпти. Аксинча, ота-онанг ўзлари уларга ёрдам қўлини чўзишяпти. Биз бўлса, ҳеч кимга оғирлигимиз тушмай, ўз аравамизни ўзимиз тортиб юрибмиз. Катта шаҳарда ўз ўрнимизни топиб, бировдан кам бўлмай яшашимизнинг ўзи улар учун катта бахт эмасми?

– Гап деса қоп-қоп қилиб ташлашингизни биламан. Ундан кўра мени тинч қўйинг, боринг, ишингизни қилинг! – деди Малика.

Азизжон хонани тарк этаркан «Хотинимнинг гапларида ҳам жон борга ўхшайди. Энди иложини топсам, Маликанинг ака-укаларию опа-сингиллари учун ёрдамимни аямайман. Иложини топиб, бирор ёрдам берганим бўлсин», деган қарорга келди.

* * *

Эшик кўнғироғи жиринглади. Эшикни олти-етти ёшлардаги болакай очди:

– Ассалому алайкум, Гулбаҳор хола! – деди болакай остонада турган аёлга одоб билан.

– Ваалайкум ассалом. Яхши ўтирибсизларми? Аданг уйдаими, Азаматжон? – холанинг безовталиги шундоқ юзидан сезилиб турар эди.

– Уйдалар, кираверинг.

Холасини қарши олган Азизжон у билан ўпишиб сўрашди. У холасидаги ҳаяжонни ва овозидаги титроқни сезиб унга савол назари билан қаради:

– Тинчликми?

– Мен кўч-кўронларимни машинага ортиб, кишлоқдан тўғри укамникига келсам, хотини бўш турган уйининг калитини беролмаслигини айтди. «У ҳовли укамнинг номида. Сизга калитини беролмайман. Укам ҳовлисини сотмоқчи. Хоҳласангиз уйни сотиб олинг», деди. Энди кўчларимни қаерга тушираман, ука? – дея Гулбаҳор хола йиғлаб юборди.

– Э, шунгаям шунчами? Қўйсангиз-чи, йиғи-сиғини. Ана, маҳалла раисининг ёрдамчиси бўлиб юрган ҳамюртимизнинг ҳайҳотдек ҳовлиси бор. Уникига кўч-кўронларингизни тушириб турамиз-да, уй сотиб олгунингизча бизникида яшай-верасиз.

– Раҳмат, Азизжон! Туғишганим қилмаган яхшиликларни қиляпсан. Мендан қайтмаса, Худодан қайтсин.

– Бунақа гапларни қўйинг, Гулбаҳор хола. Ҳаммамиз бир ота-онанинг фарзандларимиз-ку, ахир?!

– Тўғри айтасан, ука! Қани энди ҳамма ҳам сендай ўйласа!

* * *

Дарвоза олдига келиб тўхтаган «КамАЗ»дан бир йигит билан хола тушди. Уларга тўладан келган, пакана бўйли, нигоҳи тийрак ва ёшига нисбатан анча тетик бўлган отахон пешвоз чиқди. «Хуш келибсиз», дея меҳмонларни қарши олди отахон. У йигит билан қўл бериб сўрашиб, холага шунчаки бош силкиб қўйди.

– Тинчликми, Азизжон болам, бунақа машинада юрибсан?

– Тинчлик, бува. Булар Гулбаҳор холам бўладилар, – деди Азизжон. – Кўчиб келган эканлар. Агар сиз қарши бўлмасангиз, холам уй сотиб олгунларича кўчларини сизникига қўйиб турсак дегандим.

– Мана, ҳайҳотдай уй, хоҳлаган нарсангни қўявер! Бу уй ўзингники-ку, ахир болам!

Гулбаҳор хола, «Бува нега бундай деяпти», деган маънода Азизжонга қаради.

Азизжон, кейин тушунтираман дегандай, холага маъноли ишора қилди.

Уларнинг ҳаракатларига синчковлик билан тикилиб турган буванинг нигоҳига Гулбаҳор холанинг нигоҳи тўқнашди. Шунда у уят иш қилиб қўйгандай, кўзларини бувадан олиб қочаркан қилмишидан уялиб, ўзини қўйгани жой тополмай типирчилаб қолди.

Ўзини ҳеч нарса сезмагандай тутган бува телефон турган сўри томон юраркан: «Мен ҳозир», деди ва сўрига омонатгина ўтирганича бир неча жойга қўнғироқ қилди. Орадан кўп ўтмай ҳовлига уч-тўрт эркак кириб келди. Азизжон ва ёрдамчиларнинг қаршилигига қарамай, буванинг ўзи ҳам юкларни машинадан туширишга қарашиб юборди. Юкларни тушириб бўлишгач, Азизжон билан холаси бува билан хайрлашиб, ўзлари келган «КамАЗ»га чиқиб, жўнаб кетишди. Йўлда хола қимтиниб-қимтиниб Азизжонга савол берди:

– Бува неча ёшдалар?

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/oz/asar/4472> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/4472> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/4472>